

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TUDOR, GABRIEL

Tirani, eroi și rebeli : 40 de oameni care au schimbat istoria Evului

Mediu / Gabriel Tudor. - București : Librex Publishing, 2026

ISBN 978-630-353-074-1

94

Editor: Ionuț Radu

DTP: Alexandra Tolocenco

Corectură: Marian Busuioc / Corectura.ro

LIBREX PUBLISHING

Str. Episcopul Radu, nr. 30, București

Redacție: 0723 193 019

comenzi@librex.ro

www.librex.ro

© LIBREX PUBLISHING, 2026

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform *Legii dreptului de autor*.

GABRIEL TUDOR

TIRANI, EROI ȘI REBELI

*40 de oameni care au schimbat
istoria Evului Mediu*

Librex Publishing
București, 2026

CUPRINS

Prefață	9
Arthur Pendragon (c. 400–600): „Ursul Britaniei”	15
Teodoric (454–526): „Barbar prin naștere, roman prin înțelepciune”	22
Clovis (c. 466–511): „Barbarul care și-a ucis zeii”	31
Narses (478–573): „Un Talleyrand bizantin”	38
Iustinian (482–565): Împăratul care nu dormea niciodată	48
Belizarie (505–565): Salvatorul imperiului	57
Muhammad (570–632): Profetul din deșert	67
Heraclius (c. 575–641): Strategul suprem	76
Carol cel Mare (742?–814): Monarhul universal	87
Harun al-Rașid (766–809): Califul celor „O mie și una de nopți”	99
Alfred cel Mare (849–899): Un rege în slujba Crucii	108
Otto I cel Mare (912–973): Făuritorul Sfântului Imperiu	117
Vasile al II-lea (958–1025): Omorătorul de bulgari	126

Robert Guiscard (c. 1015–1085): „Cel mai viclean om cu puțință”	135
Harald Hardrada (1015–1066): Ultimul dintre vikingi	148
William Cuceritorul (c. 1028–1087): Un bastard normand pentru Anglia	158
Alp Arslan (1030–1073): Leul de la Manzikert	170
Rodrigo Díaz de Bivar (1040?–1099): Viteazul Cid Campeador	179
Frederic Barbarossa(1122 – 1190): Împăratul fără de moarte	188
Saladin (1137–1193): „Adevărul credinței”	197
Richard Inimă de Leu: (1157–1199): „Regele absent”	206
Genghis Han (1162–1227): Stăpânul stepelor	218
Frederic al II-lea (1194–1251): Un monarh înaintea vremurilor	229
Ludovic al IX-lea (1214–1270): Sfântul cu coroană	237
Alexandr Nevski (1221–1263): făuritorul Rusiei	248
Eduard I al Angliei (1239–1307): „Ciocanul” care i-a zdrobit pe scoțieni	255
William Wallace (1270–1305): Inima neînfrică a Scoției	266
Cola Di Rienzo (1313–1354): Ultimul tribun al Romei	273
Bertrand du Guesclin (1320–1380): Leul care a știut să fie vulpe	282
Edward, Prințul Negru (1330–1376): Eroul de la Crecy și Poitiers	292

Timur Lenk (1336–1405): „Tigrul de fier”	304
Baiazid I (1360–1403): Un fulger pe tronul sultanilor	313
Jan Hus (c. 1370–1415): Omul care a ars pentru o idee	321
Henric al V-lea al Angliei (1386–1423): Regele războinic	331
Constantin al XI-lea Paleologul (c. 1405–1453): Ultimul împărat	344
Skanderbeg (1405–1468): Dragonul Albaniei	356
Ioana d’Arc (1412–1431): Fecioara care și-a salvat țara	366
Ludovic al XI-lea (1423–1483): „Păianjenul universal”	377
Mehmed al II-lea (1432–1481): Cuceritorul cetății de necucerit	385
Girolamo Savonarola (1452–1498): Profetul care a ars pentru o himeră	396
Bibliografie selectivă	407

ARTHUR PENDRAGON (C. 400–600): „URSUL BRITANIEI”

Într-o epocă întunecată, marcată de războaie, trădări și haos, un conducător a adus speranța și unitatea în Britania: Arthur Pendragon. Legenda spune că acest rege a apărut pământurile celtice de invadatorii anglo-saxoni, a extins hotarele regatului său și a adus o perioadă de prosperitate rar întâlnită. Sub comanda sa, zeci de cavaleri loiali, reuniți în jurul celebrei Mese Rotunde, au jurat să-i protejeze pe cei slabi, să lupte împotriva nedreptăților și să caute Sfântul Graal – sacra relicvă a creștinătății. Cu toate acestea, povestea lui Arthur nu este doar una de glorie: regina sa, Guinevere, și cel mai de încredere cavaler, Lancelot, i-au înșelat așteptările printr-o iubire interzisă. Fiul său, Mordred, i-a adus sfârșitul, fie din trădare, fie din ambiție. Regatul său măreț s-a prăbușit, dar moștenirea sa a rămas vie, inspirând conducători, poeți și artiști timp de peste un mileniu.

Cine a fost însă adevăratul Arthur? Istoricii moderni sunt de acord că legenda sa are rădăcini într-o figură reală – un conducător militar, posibil numit Arturus, care a luptat împotriva saxonilor la sfârșitul secolului al V-lea și începutul secolului al VI-lea. Numele său, absent din cronicile contemporane, ar putea fi o poreclă: „Ursul”. Istoricul britanic K.H. Jackson sugerează că numele derivă din Artorius, un nume roman comun, în timp ce J.D. Bruce propune o origine galică, *arth gwyr*, adică „omul-urs”. Din puținele izvoare istorice existente se înfiripă portretul unui războinic curajos, care a murit în bătălia misterioasă de la Camlann, în jurul anului 537. Tatăl său, care a fost foarte probabil

Ambrosius Aurelianus, un lider romano-briton, a lăsat moștenire o Britanie zbuciumată, sfâșiată de invazii și intrigă. Din această epocă de haos s-a născut o legendă care continuă să fascineze. Descoperirile arheologice recente, precum tăblița „Artognou” din Tintagel sau fortificațiile de la Cadbury Castle, sugerează că Arthur a fost mai mult decât un mit, dar adevărul despre el rămâne ascuns în negura timpului.

Figura lui Arthur oscilează între istorie și legendă, iar lipsa cronicarilor contemporani complică identificarea sa. Cea mai timpurie menționare a sa apare abia în *Historia Brittonum* (circa 829), lucrare atribuită călugărului Nennius, care descrie un lider numit Arthur, *dux bellorum* (așadar, conducător de războaie, nu rege!):

În acel timp, Arthur, împreună cu războinicii Britaniei, a luptat împotriva saxonilor. El era conducătorul războaielor, iar în toate bătăliile a fost victorios. A douăsprezecea bătălie a fost la Mons Badonicus, unde, într-o singură zi, au căzut 960 de oameni sub loviturile lui Arthur, și nimeni nu i-a doborât în afară de el însuși.

(*Historia Brittonum*, Capitolul 56)

Această descriere exagerează eroismul său, sugerând o mitologizare timpurie. Nennius enumeră 12 bătălii, dar locurile (de pildă „Râul Bassas” sau „Pădurea Celidon”) sunt greu de identificat. În 1135, în *Historia Regum Britanniae*, cronicarul Geoffrey de Monmouth îl transformă pe Arthur într-un rege glorios. El este primul care stabilește o legătură familială între Morgan Le Fay – identificată, în unele versiuni ale legendei, cu „Zâna Lacului” – și Arthur, deși relația exactă variază în funcție de surse. În *Vita Merlini* (1150), Morgan Le Fay este descrisă ca un personaj din Avalon, fără a specifica explicit că este sora vitregă a lui Arthur. Ea devine, în versiuni ulterioare, o vrăjitoare malefică. Tot în *Vita Merlini*, Morgan este descrisă

ca o regină a zânelor, cu puteri magice superioare lui Merlin. Acesta este un personaj inspirat, probabil, de mitul galez despre Myrddin Wyllt, care facilitează, prin magie, venirea pe lume a lui Arthur. Geoffrey povestește cum Merlin îl ajută prin magie pe Uther Pendragon, care era îndrăgostit de Igraine, soția ducelui Gorlois, să ia chipul acestuia. Fără să bănuiască nimic, frumoasa ducesă se lasă sedusă și din legătura sa imorală se naște Arthur, la Tintagel. Geoffrey adaugă că Arthur a făcut cuceriri în Irlanda, Norvegia și Galia și include, în cronică sa, personaje precum regina Guinevere și zâna Morgan Le Fay. În secolul al XV-lea, Sir Thomas Malory, în *Le Morte d'Arthur* (1485), compilează legendele străvechi, creând imaginea modernă: Arthur devine abia acum rege, după ce smulge sabia fermecată Excalibur dintr-o stâncă și înființează Masa Rotundă, călăuzit de Merlin. Trădarea lui Lancelot și Guinevere, uzurparea lui Mordred și moartea sa în lupta de la Camlann definesc tragedia arthuriană. Malory lasă finalul ambiguu: Arthur, rănit, este dus în Avalon și nu știm dacă și când a murit. Practic, acest final alimentează mitul revenirii sale, situație întâlnită și în cazul altor conducători medievali legendari, precum Frederic Barbarossa.

Istoricii moderni, precum John Morris sau Nicholas Higham, sugerează că Arthur ar fi fost mai curând un lider celtic local, din sudul Britaniei, posibil din Cornwall, Țara Galilor sau Somerset. Săpăturile arheologice au adus indicii fascinante despre un posibil Arthur istoric. Cadbury Castle (în Somerset), considerat de unii „Camelotul” real, a dezvăluit un fort din secolul al V-lea, cu ziduri refăcute și capacitatea de a adăposti 500 de războinici. Ceramica romană târzie, arme de fier și monede din epocă sugerează existența aici a unei baze militare importante. În 1998, la Tintagel (în Cornwall), a fost descoperită o tăbliță cu inscripția „Artognou” („cel care cunoaște ursul”), foarte probabil legată de personajul istoric care l-a inspirat pe Arthur.

Totuși, lipsa dovezilor directe menține dezbateră: a fost Arthur un individ real sau un melanj legendar, inspirat de povestea mai multor lideri celtici? Legenda regelui Arthur este inseparabilă

de artefactele sale emblematice, care au devenit simboluri ale puterii și virtuții. Excalibur, sabia sa legendară, are două origini distincte. În *Roman de Brut* (1155) a lui Robert Wace, Arthur devine suveran, smulgând sabia dintr-o stâncă și demonstrându-și astfel stirpea regală. În *Le Morte d'Arthur* a lui Malory, Excalibur îi este dăruită de Doamna Lacului, o figură mistică, și posedă puteri magice, fiind indestructibilă. În poemul galez *Culhwch ac Olwen* din secolul al XI-lea, sabia poartă numele *Caledfwlch* („sabie de luptă puternică”) și este împodobită cu 30 de pietre prețioase, reflectând statutul său regal. O altă armă, mai puțin cunoscută, este Ron, menționată de Geoffrey de Monmouth. Cu această sabie, Arthur l-ar fi ucis pe regele saxon Colgrin în lupta de la Bath. Termenul „ron” înseamnă „arcuit” în galeză, sugerând o sabie cu lamă curbată, neobișnuită pentru acea epocă. Scutul său, Prasmadel, era decorat cu o Madonă aurie care, conform legendelor, striga în luptă pentru a le inspira curaj războinicilor. După moartea lui Arthur, scutul a fost readus în Țara Galilor, simbolizând legătura sa cu rădăcinile celtice. Mult mai târziu, stindardul lui Arthur – un dragon roșu pe fond alb –, inspirat de porecla tatălui său, Uther Pendragon („Cap de dragon”), va deveni un simbol al Țării Galilor.

Masa Rotundă, care apare pentru prima oară în poemele menestrelului Robert Wace, în 1155, este unul dintre cele mai puternice simboluri ale legendei arthuriene. Spre deosebire de mesele tradiționale, unde poziția indica rangul, forma rotundă a mesei simboliza egalitatea: niciun cavaler nu era mai presus de altul. Poetul Layamon susținea, pe la 1200, că masa putea găzdui 1 600 de oameni – evident o exagerare menită să sublinieze măreția curții lui Arthur. Un loc special, „scaunul primejdios”, era rezervat cavalerului pur și neprihănit, menit să găsească Sfântul Graal – și care a fost, potrivit legendei, Galahad, fiul lui Lancelot. Orice alt om care ar fi încercat să ocupe acest loc murea pe loc. Cavalerii Mesei Rotunde sunt la fel de fascinanți ca Arthur însuși. Gawain, nepotul regelui, era renumit pentru puterea sa, care dobândea apogeul la amiază, când soarele era în înaltul cerului, și pentru curajul său. Într-o poveste, el moare luptând cu un uriaș

canibal pe „Insula Urșilor”. Kay, seneșalul curții, era responsabil de organizarea ospetelor, dar în unele legende apare ca un personaj gelos și irascibil. Bedivere, omul cu un braț de argint, este cel care aruncă sabia Excalibur în lac după sângeroasa înfruntare de la Camlann – el fiind singurul cavaler care supraviețuiește bătăliei. Tristan, cunoscut pentru iubirea tragică pentru Isolda, apare ocazional ca membru al Mesei Rotunde, dar povestea sa este adesea separată. Pellinore, vânătorul „fiarei căutătoare” (o creatură mitică, numită în franceza veche *beste glatisant*), este tatăl lui Perceval, unul dintre căutătorii Graalului. Lancelot, cel mai cunoscut cavaler, este o figură complexă. Introdus în literatura medievală de faimosul Chrétien de Troyes în secolul al XII-lea, el devine prototipul eroului romantic, dar și al trădătorului – din cauza iubirii sale păcătoase pentru Guinevere, regina lui Arthur. Toate aceste personaje reflectă idealurile cavaleresti (onoare, loialitate, curaj), dar și defectele umane (gelozie, trădare și pasiuni interzise).

Sfântul Graal, care este tot rodul imaginației prolife a lui Chrétien de Troyes, reprezintă unul dintre cele mai enigmatice elemente ale legendei arthuriene. Pentru trubadurul medieval, Graalul este un vas misterios, purtat printr-o procesiune în castelul Regelui Pescar. În versiuni ulterioare, devine potirul folosit de Isus la Cina cea de Taină sau chiar un vas care conține sângele Mântuitorului. În *Parzival*, romanul cavaleresc al lui Wolfram von Eschenbach, Graalul este o piatră albă care hrănește cavalerii, iar în unele legende celtice seamănă cu un corn al abundenței – un simbol precreștin. O versiune mai obscură descrie Graalul ca un cap de leu vorbitor, adăugând o notă mistică întregii legende. Căutarea Graalului reprezintă, de fapt, o metaforă a purității și sacrificiului. Galahad, fiul lui Lancelot, este singurul cavaler suficient de pur pentru a-l atinge, murind în extaz divin. Perceval eșuează inițial, nepunând întrebarea corectă Regelui Pescar, dar perseverează. În *Le Morte d'Arthur*, căutarea potirului sacru dezbină cavalerii Mesei Rotunde, deoarece ei pleacă în aventuri solitare, iar conflictele interne slăbesc regatul. În opinia istoricilor moderni ai religiilor, Graalul reflectă fuziunea dintre creștinism și

mitologia celtică. „Cazanul abundenței” din *Culhwch ac Olwen* sugerează o origine precreștină (vezi „cornul abundenței”, din mitologia grecilor antici), iar castelul „Munsalvaesche” al lui Wolfram evocă o fortăreață mistică. Căutarea Graalului rămâne un simbol al aspirației umane către perfecțiune, influențând literatura, arta și chiar psihologia modernă.

Moartea lui Arthur, în bătălia de la Camlann (circa 537), este unul dintre cele mai dramatice momente ale legendei. Geoffrey de Monmouth plasează lupta în Galia, posibil împotriva galilor autohtoni, pe care el îi numește „romani”. Alte surse sugerează că Mordred – despre care ni se spune că ar fi fost ori fiul, ori nepotul lui Arthur l-a trădat pe acesta, uzurpându-i tronul. În *Le Morte d'Arthur*, Arthur este rănit mortal, dar finalul este ambiguu: regele este dus de zâne în Insula Avalon, un loc mistic asociat cu vindecarea și nemuirea. Profeția revenirii sale – „Așteaptă-i întoarcerea, căci el va veni din nou!” – a alimentat speranța britonilor că regele Arthur va reapărea în vremuri de restriște pentru a-i salva.

În 1191, călugării din Glastonbury, care căutau locurile de veci ale vechilor regi ai Angliei, au descoperit un mormânt cu o cruce de plumb pe care se afla inscripția: *Hic iacet sepultus inclytus Rex Arthurius in Insula Avallonia cum uxore sua secunda Wenneveria* (Aici zace îngropat renumitul rege Arthur în insula Avalon, împreună cu a doua sa soție, Guinevere). Scheletele – unul foarte mare, altul mic, cu păr blond – au atras pelerini, dar sunt considerate astăzi o clasică „fraudă” medievală, destinată străngerii de fonduri pentru reconstrucția unei mănăstiri care fusese distrusă într-un incendiu. Alte posibile locații pentru mormântul lui Arthur au fost considerate Insula Bardsey („Insula celor 20 000 de sfinți”), Loch Tay (Scoția) sau Kilhwch (Țara Galilor).

Indiferent că a fost o simplă căpetenie celtică ori un rege legendar, Arthur Pendragon rămâne un simbol al vitejiei și onoarei, care a inspirat o întreagă literatură la începuturile epocii medievale. Povestea „omului-urs” din Cornwall străbate secolele.

Descoperirile arheologice recente, precum tăblița „Artognou” sau fortificațiile de la Cadbury Castle, continuă să alimenteze fascinația pentru existența unui Arthur istoric. Legenda sa, plină de magie, trădare și eroism, reflectă dorința umană de a găsi un lider ideal. De la Masa Rotundă la Sfântul Graal, mitul lui Arthur a modelat cultura occidentală, inspirând, până în zilele noastre, cronici, cărți, filme și chiar jocuri video. De fapt, așa cum se credea în Evul Mediu, „riga Arthur” nu a murit, ci trăiește în fiecare poveste, în fiecare vis despre o lume mai bună și în promisiunea revenirii sale din Avalon.

TEODORIC (454-526): „BARBAR PRIN NAȘTERE, ROMAN PRIN ÎNȚELEPCIUNE”

Unul dintre cei mai mari regi barbari și cel mai mare dintre regii goților, Teodoric cel Mare, a domnit peste ostrogoți între anii 471 și 526 și a condus un regat gotic independent în Italia între 493 și 526. Înainte de a-l cunoaște pe Teodoric, să aflăm mai întâi câte ceva despre originile lui.

Neamul din care își trăgea obârșia era una dintre cele două ramuri ale puternicului trib al goților, o populație migratoare originară din stepele Ucrainei. Împinși dinspre Răsărit de huni, ostrogoții au fost obligați să se stabilească în centrul Europei și, după prăbușirea efemerului imperiu creat de Attila, au devenit ei înșiși o forță de seamă pe harta Europei. Descendent din familia regală a amalungilor, Thiudimir, tatăl lui Teodoric, a preluat conducerea ostrogoților alături de frații săi, Valamir și Vidimir.

Conform tradiției, Teodoric s-ar fi născut în anul 454, la Carnuntum (azi Petronell, pe Dunăre, la 40 km est de Viena), chiar în ziua în care s-a aflat că unchiul său, Valamir, fusese atacat de o mare oaste de huni, pe care reușise să o înfrângă. Dar această dată este improbabilă, susțin istoricii moderni, deoarece l-ar face pe Teodoric destul de tânăr – poate chiar prea tânăr – pentru momentul în care a fost trimis la Constantinopol ca ostatic și tot foarte tânăr pentru cel în care a preluat ulterior controlul asupra regatului. Cercetări mai recente au sugerat un moment al nașterii mai timpuriu, în jurul anului 451 – ceea ce ar corespunde victoriei ostrogoților și aliaților lor romani asupra hunilor în bătălia de pe

Câmpiile Catalaunice –, dată care l-ar face pe Teodoric un tânăr mai matur și deci mai util din punct de vedere politic, atunci când a fost trimis la Constantinopol.

Însuși numele său original, Thiudareiks, care însemna în graiul goților „regele poporului”, reflecta destinul său de lider. Teodoric a purtat acest nume cu mândrie, luptând pentru interesele ostrogoților, deși uneori a recurs la metode controversate, inclusiv la trădări și asasinat. Întemeierea regatului ostrogot în Pannonia a stârnit îngrijorarea romanilor, care-i priveau cu suspiciune pe noii vecini din nord-estul Alpilor, de pe teritoriul actual al Ungariei. Pentru a-l liniști pe împăratul Imperiului Roman de Răsărit, Leon I, Thiudimir l-a trimis pe Teodoric ca ostatic la curtea din Constantinopol.

Această perioadă de captivitate, deși umilitoare pentru un tânăr prinț got, a fost o adevărată școală a vieții. La Constantinopol, Teodoric a învățat limbile greacă și latină, a studiat administrația imperială și strategiile militare romane și a fost expus la rafinamentul cultural al capitalei bizantine. Cronica lui Ioan Malalas menționează că „Teodoric, fiul lui Thiudimir, a fost educat în palatul imperial, unde a învățat arta guvernării și disciplina armatei”. Această educație l-a transformat într-un lider complet, capabil să combine ferocitatea barbară cu subtilitatea diplomației romane.

Un amănunt mai puțin cunoscut este că, în timpul șederii sale, Teodoric a fost martor la intrigile politice și religioase din Constantinopol, inclusiv la disputele teologice dintre ortodocși și arieni, ostrogoții fiind adepți ai arianismului, o ramură a creștinismului considerată eretică de Biserica Ortodoxă. Această expunere l-a pregătit pentru a gestiona mai târziu tensiunile religioase din Italia. Se spune că tânărul Teodoric a fost impresionat de arhitectura grandioasă a orașului – influență care se va regăsi în construcțiile sale de la Ravenna.

Teodoric a fost eliberat din statutul de ostatic spre sfârșitul anilor 460. În jurul anului 469 s-a întors în patria sa, a primit controlul asupra unui mic regat și și-a început ascensiunea spre